

MADÁCH EGY DRÁMAI TÖREDÉKE.

Az *Irodalomtörténet* 1914. évi 5. füzetében ismertettem Madách Imrének a M. Nemz. Múzeum könyvtárába került hagyatékát. A nagy író drámai töredékei között igen érdekesnek ígérkezett a *II. Lajos* című, 1855-ből keltezett munka. A zavaros és tragikus idő megkapta a költő képzeletét, s jegyzeteiből úgy látszik, hogy Werbőczyvel foglalkozott a legtöbbet. Idézett dolgozatomban felsorolom Madách erre vonatkozó jegyzeteit, jelen alkalommal pedig a dráma rövid töredékének teljes szövegét adom közzé.

II. Lajos.

Dráma 5 felv.

1855 sep. 17-én.

Személyek:

II. Lajos Magyarország királya.
 Mária neje.
 Bátory István nádor.
 Mazovi Zsófia neje.
 Werbőczy István személynök.
 Szapolyai János erdélyi vajda.
 Szálkán esztergomi érsek és prímás.
 Szerencsés kincstárnok.
 Brandenburgi György őrgróf.
 Bornemissza János.
 Tomory Pál.
 Turzó Elek.
 Frangepán Kristóf.
 Ártándi Pál.
 Zobi Mihály.
 Pápai Nuntius. (Czeruzával beírva: De Vio Tamás.)
 — német tanácsos.
 Póky Péter.
 Basy György.
 Martinuzi.
 Pekri adószedő.
 Kulifay segéde.

Első felvonás.

I-ső szín.

Zápolya kastélya előtt. Zápolya, Póki, Basi jőnek a kapun.
 Martinuzi távolabb balra. — Jobbra kis házak.

Zápolya. (levelet olvas) Perényi nádor meghalt.

Basi.

Itt utóda.

- Szap.* Végakarattja szólt hogy a' király
Koporsóját kísérje a' Dunáig,
A főrendek ki a' Pesti határon.
Száz fákllya égjen, száz zászló lobogjon. —
Kicsinyes lélek, dőre hiúság
A sírra hányva. — Boldogúlt atyám
A nádor egykor borkupát, lovat
Hagyott barátilag fejedelmének.
- Basi.* S fia mit hagy majd, mint nádor ha meghal?
- Szap.* Áldást vagy átkot, még azt nem tudom,
De azt érzem hogy nagy nevet igen.
- Póki.* Csodálom hogy még nem hívták Budára.
- Basi.* Ezt el kell várnod, méltóságodért.
- Martinuzi.* (nevet.)
- Szap.* Ficzkó miért nevensz ?
- Mar.* Hogy ilyen bölcs
Urak minő badar tanácsot adnak.
- Basi.* Mi vakmerő ez ?
- Szap.* Jőj inkább fiam.
Mond bátran hogy mi lenne véleményed.
- Mar.* Hogy bár előbb már nyergeltettél volna,
Aztán kérdezted volna nézetem.
Nem várja a' sas hogy prédára hívja
A varju had. — Villámként csap közéjük.
Nem várja a' párducz hogy útjait
Ravasz rókák egyengessék előbb.
Még nem nyergeltetsz ?
- Szap.* Póky utazunk !
Mi díjat kérsz György e' tanácsodért ?
- Mar.* Vigyél el engen is Nagyságos úr !
E szűk falakból a világba vágyom.
- Szap.* Egész a' konyháig le száll-e már
A nagyravágy ?
- Mar.* Nem, nem, odáig szál csak
Ameddig a szellem s erő le száll.
- Szap.* Fiú honnan veszel te illy eszméket.
Pajtásid istálóimban dőzsölnek
Játék s tivornya legmagasló vágyásuk.
- Mar.* Uram ! láttál már rózsát, csanalat
Ugy-e egy földben. Illatot huz az
Emez mérget — s földből melly egyik sem.
(Kívül zaj, dobszó. Emberek futnak a házakba s zárják.)
- Szap.* Mi ez ?
- Egy nő.* Jaj az adószedők ! (el fut)
- Egy leány.* Segítség ! (Szapolyai lábaihoz dűl.)
- Szap.* Kelj fel leányom ! szólj mi baj !

- Leány.* Uram!
Hatalmas vagy, védelmezz a' szégyentől.
(Üldözők jönnek, s megálnak)
- Poroszló.* Megálljatok, im a nagyságos úr!
(Pekri, Kulifay, s néhány pór jó.)
- Pek.* Nevetthetem midőn vadász kutyáink
Az asszutól megrészegedtenek.
- Kuli.* S gazdánk, a fősvény polgár aki még
Magától is sajnálta azt a' nektárt
Mint nézem fejkavarva.
- Bíró.* Uraim!
Irgalmat kérek e szegény helységnek.
Két évben adtuk a' szörnyü adót
Jövedelmeinknek hason felét.
Sok úrnak fél jövedelme is kincs
Melyből urként él, a szegény egész
Vagyonkájával is csak nyomorog
Felével éhen hal.
- Pek.* Csitt gyáva pór.
- Bíró.* Hisz nem kívánnók kárukat urak.
Be szedtem minden ékszert asszonyinktól
Hálánk jeléül emlékül ajánljuk
Csak némitsák el azt a dobolást.
S kincstartó Szerencsés Imre úr
Hajhászai szedik marháinkat
Potya árért el a' kótyavetyén.
- Pek.* Hagy lám — (kiváncsian nézik az ékszereket)
Igaz szegény falu lehet
Hol illy hitványságnak ékszer neve
Majd meg lássuk, veszünk amit lehet —
(Kulifay el teszi az ékszert)
De azt a' lánykát, merre is szaladt?
No mondhatom, szép vendég szeretet. —
Aztán tegyek kegyelmetek javára. —
- Szap.* (előlép) Mi történik itten, birtokomon
Ki e' két szemtelen ficzkó?
- Kuli.* Nagyságos úr
Mi a király adószedőí, a
Tolnán határozott segélyt szedjük be.
- Szap.* Tolnán határozott? az pártos gyűlés volt
S köznemesség 's nagyszavú vezére
Verbóczi a' személynök még nem a' hon.
Mufassatok csak egy fényes nevet
Csak egy urat ki benne részt vett volna.
- Pek.* De még is szentesíté a király.
- Szap.* Ha szentesíté úgy csak tartsa meg,
Mi nem fogadtuk el, s nem fizetünk.

Pek. Kérlek nagyságos úr!

Szap. Hej emberek
Villákra! űzzétek ki e' rablókat
Határainból. — Amit loptatok
Gazok elő vele. Hogy nem huzatlak
Ágosra, a királyért nem cselekszem.

Közli: VÉRTESY JENŐ.

ARANY JÁNOS EGY ISMERETLEN LEVELE.

Aranynak egy kiadatlan és a könyvészetben is ismeretlen levélkéjét őrzi Debreczen városának múzeuma. Tartalma egy pár udvariasságból írott sor, a melynek kíséretében küldte vissza a szerkesztő Arany az 1865. év júniusának végével megszüntetett *Koszorú* egy előfizetőjének a fennmaradt előfizetési pénzt. Maga a levél így következik:

$\frac{15}{v. a.}$

Tisztelt Urhölgy!

Miután szerkesztésére elegendő időt és gondot nem szentelhetek: a *Koszorút* e félév lejártával meg kell szüntetnem.

E szerint a jul.—dec. hónapokra eső előfizetési fölösleget, *hat* forintot, szerencsém van ide zárva, köszönettel visszaküldeni.

Tisztelettel

Pest, jun. 1. 1865.

Arany János
szerkesztő.

T. cz. Kain-Borsos Róza úrhölgynek.

6 ft.

A borítékon: $\frac{v. a.}{15}$ *Kain-Borsos Róza* urnőnek Debreczen.

Tartalma: 1 db 5 ft — 20 X (franco).

1 db 1 ft

= 6 ft

Hátán pedig Arany kézírásával: *Koszorú* szerk.; 4 kis pecsét, rajtok A. J. gót kezdőbetűkkel. Közepén 1 nagy pecsét: K. u. k. Fahrpost Aufgabamt Pest No. 1.

A címzett Kain Albertnek, Debreczen város egykori főorvosának neje, kinek hagyatékából Löfkovits Arthur, a depr. városi múzeum igazgatója vette meg ez ereklyét s ajándékozta a múzeumnak.

Ennek az első látásra talán érdektelen levélnek minden sora rávall Aranyra, a ki megszünt lapja fejében nem másiknak küldésével akarja kielégíteni előfizetőit, hanem visszaküldi a fölösleges összeget; sőt a ki ezenfelül tisztességtudóan még pár sort is mellékel a pénzküldeményhez. Még a borítékot is egy ügyirat pontosságával állítja ki: részletezve tünteti fel rajta a küldött 6 forint pénznemét. S mindezt a munkát sajátkezűleg.